

ELEGIA

Nobilului Transilvănean George Șincai de Șinca, Doctor dela Roma în Artele liberale ale Filosofiei și Sfintei Teologii, emeritul Director al Școalelor Naționale Româno-unite din marele Principat al Transilvaniei, trimisă Autorului Orodiadei, din Oradea Mare, în ziua prăznuirii Sf. Arhanghel Mihail, 1803, dela moșia episcopului Darabant

Nu doar prin nume, ca unii, ci mare fiind, o iubite,
Prin poezia latină ș' aceea a patriei tale,
Cine sunt eu poate'întrebi, care, - așa cum făcură și alții,
Îi preamăresc pe cei buni în elegiacul meu cântec?
Și că între ei te salut și pe tine, poetul celebru
Eu chiar, un necunoscut, nu te miri tu de asta acuma?

Eu sunt acela, pe-ai cărui părinți odrăslitu-i-a Șinca¹:
Larii lor stau înșirați în podoabă de ceară străveche.
Muza întâia în Sabéd² m'a nutrit în studii; pe urmă
Locul părinților mei mi-a fost scump totdeauna,
Șamșudul³.
După aceea doi ani m'a hrănit Oșorheiul⁴, de unde
Drumul spre Cluj l-am luat, la școlile lui învățate.
Eu acolo începui să mă învăț cu dulceața lui Febus
Și să mă urc pe Parnas, pe culmile lui desfătate.
Iar de la Cluj am luat-o la Bistrița, unde cu arta
Lui Cicerone-mi plăcu să cultiv mai departe-a mea minte.
Iară de-acolo plecat-am la Blaj, ca să învăț tineretul
Vreme de-un an: Când acesta s'a scurs, mi-a fost dat să
văd Roma.
Timp de cinci ani petrecut-am la Roma și'n vremea
aceasta
Vrednic de laur fiind, mi s'au dat cele două diplome.

Roma în studii mi-a fost de-ajutor și-i aduc mulțumire,
Căci bibliotecile ei mi-au fost totdeauna deschise.

¹ Șinca Veche sat în județul Brașov

² Sat în comuna Ceaușu de Câmpie din județul Mureș

³ Sat în județul Sălaj

⁴ Târgu-Mureș

Din o mulțime de cărți mi-am luat însemnări fără număr.
STEFANUS BORGIA⁵, el, îmi făcu mie binele-acesta
Cu învățații deprins fiind el a-și petrece tot timpul,
Dânșii în preajmă să-mi stea porunci și să-mi fie'n-
dreptare.

Când m'am întors de la Roma – pe când soțu-mi pleca
spre pământul

Patriei lui – eu rămas-am un an, din poruncă, la Viena,
Unde'nvățat-am un an Metodul⁶, Canoanele, Dreptul,
Ș'am răsfoit manuscrise-o mulțime; de asemenea, acolo
Cărți tipărite-am citit un noian și ziua și noaptea,
Ca să pot scrie frumos istoria Daciei noastre.

Cornides⁷ m'a îmboldit ne'ncetat și Garampi⁸ și Benkő⁹.

Toți ocrotire mi-au dat și sprijinul lor fiecare.

Însă mai mult decât toți îmi dădu ajutor DARABANȚIU¹⁰,
Marele stăruitor al trimiterii mele la Roma.

Mie, și'n patrie'ntors, el nu mi-a lipsit niciodată:

Chiar și acum, departe de ea, încă-mi dă ocrotire.

Domnului, dar, eu, de aceea, mă rog să-i dea anii lui

Nestor

Și'mbelșugate răsplăți în ceruri, târziu, să primească!

Dar... să mă'ntorc iar la patrie. Spune-voiu ce binefaceri

Eu am făcut pentru-a Nației mele cultură și cinste.

Iată: scosesem Gramatica¹¹ mea ș'ale mele

Principii¹²

Ș'Abecedarele¹³ două Normatice intitulate.

Am desvoltat și Doctrina lui Christ¹⁴, mai pe larg decât
fuse

Cartea acasta lăsată cândva Românilor noștri.

⁵ Stefano Borgia (1731-1804), cardinal, istoric, numismat, erudit italian, secretarul cunoscutei
Congregații De Propaganda Fide

⁶ *Metodica*, pentru școlile naționale

⁷ Daniel Cornides (1732-1787), istoric, profesor universitar, bibliotecar

⁸ Giuseppe Garampi (Carampi), (1725- 1792), cardinal, nunțiu apostolic în Viena

⁹ Benkő József (1740-1814), preot calvinist, teolog, istoric, botanist

¹⁰ Ignatie Darabant (Ignațiu Darabant), (1738-1805), episcop unit de Oradea, fondator al seminariului
diecezan și al Catedralei Sf. Nicolae din Oradea

¹¹ *Elementa linguae daco – romane sive valachicae...*, Samuel Micu Klein; Gheorghe Șincai, Viena,
1780

¹² *Prima Principiae Latinae...*, Balasfalvae, 1783

¹³ *A B C sau bucoavnă spre folosul școalelor* [Abecedarul cel mare]..., Blaj, 1783 (în 1788 reeditat la
Sibiu, și în 1796 la Blaj)

¹⁴ *Catehismul* [cel mare]..., Blaj, 1783

O Aritmetică¹⁵ bună lipsea în școlile țării:
M'am ostenit ca s'o fac și pe asta din nou. Dup' aceea,
A trebuit de trei ori să străbat Transilvania¹⁶ toată,
După porunca ce IOSIF¹⁷ mi-a dat, Apostolicul Rege.
Și, trăbătând-o de trei ori, în școlile noastre române
Multe am făcut de folos pentru cinstea națiunii ș'a limbii.

Ani doisprezece mereu ostenitu-m'am fără nctare
Școlile românești să le sporesc ș'apoi să le-așez mai
temeinic.

După ce îns'am făcut eu aceste'nchinându-le toate
Binelui obștei, avui de'ndurat suferinți-o mulțime.
Ce să mai spui că silit eu am fost să mă las și de studii
Ba să cultiv cu priceperea mea și ogoare străine !
După ce vai! de pe lume răpit a fost regele IOSIF
(Care mă jur că deapururea vrednic era să trăiască)
Mi-au poruncit mai întâi să nu predau limba germană
Amenințându-mă aspru stăpânii semeți: dup' aceea,
Ei născociră'mpotrivă-mi pricini [fictive] ce puteau să mă
piardă.

Le născociră, dar Cerul prielnic opri mișelia.
Astfel, de-aceste și alte neazuri lovit și din slujba
Ce-o'îndeplinisem gonit pe nedrept și lipsit de-
ocrotire,
M'am apucat să termin Istoria¹⁸ cea începută,
Neisprăvită rămasă din pricina vitregei soarte.

Și, cum aveam eu în țara Ungariei mare speranță
Să răsfoiesc o mulțime de cărți și de vechi manuscrise,
Plec la Oradea, cetatea cu învățăturile'n floare.
Care, prielnică, sprijinitori îmi nutrea o mulțime.
Pe-ocrotitorii mei vechi acolo i-am cinstit
cum se cade,
M'am închinat cu smerire Stăpânului mare,
IGNAȚIU,
Oaspete, pe urmă, le-am fost Canonicilor greco-

¹⁵ *Îndreptar către aritmetică* ...Blaj, 1785

¹⁶ Timp de doisprezece ani, Șincai a fost director al școalelor naționale din tot Ardealul

¹⁷ Iosif al II-lea împărat apostolic german, (1764 – 1790)

¹⁸ *Hronica românilor*...Buda, 1808

catolici,
Căroră cinstea le-am dat în casa prietenă mie.

Pe la mulți, în sfârșit, am fost eu atunci, pe care
Mi s'a'ntâmpnat să-I cunosc, din popor, sau și din
nobilime.

Mulți doar acolo-s în floare, nu numai prin steme de
nobili,
Ci și iluștri bărbați în artele zânei Minerve.

[2]

Dintre prietenii mai de seamă pe Tertina-l caut,
TERTINA¹⁹, gloria rară a școlii regești, despre care
Îmi ajunsese un avon mincinos, care mult mă scârbise,
C'ar fi murit cu doi ani înainte, dar iată c'atuncea
Eu sănătos l-am găsit și-n brațe l-am strâns cu iubire:
Ce bucurie aprinsu-mi-a inima'n pieptul meu vesel!
Tertina, el chiar, cel vrednic să fie cântat și de tine,
O! prea ilustre poet, pe lira-ți Apolliniană!
Dela luminile cele'nvățate-ale nației noastre,
Închinăciuni el primi o mulțime din gura mea însăși,
El, cărui Țara ce peste păduri se întinde-I păstrează
Nobilu-I nume pe drept în mare cinstire. Dar poate
Vrei tu să știi începutul și ținta vorbirii cu dânsul?

De Revoluție²⁰ multe-am vorbit noi atunci împreună,
Vorba veni de Frumoasele Studii și despre profesori,
De prețuirea pe care le-o dau străinele nații,
Cât e de grasă răsplata ce-o dau învățaților Rusul
Și Bavarezul, odată c'o stare ș'o soartă mai bună
Și ce mari lucruri pun, încă, la cale Prusacul cu
Primul –
Consul al Franciei pentru ca Artele să înflorească!
Îngrijorați, cântărit-am și noua-ne soartă din veacul
Nostru, prin care-așa bine a fost instruit tineretul.
Dar întorcându-ne iarăși la versuri și iarăși la scrieri,

¹⁹ Michael Tertina (1750– 1808), profesor, prodirector al Gimnaziului Premonstratens din Oradea ,
poet

²⁰ Revoluția Franceză de la 1789

Tu mai ales ne-ai dat nouă prilej să vorbim
împreună.
Tertina, cum a văzut că-mi plac poeziile tale,
Datu-mi-a versuri de-a tale mai multe și vesel, atuncea,
Eu am cetit elegiile'n care pe PRAY ²¹și pe VÁLYI ²²
Tu i-ai cântat și Capitolul cel din Cenad lăudat-ai.
Ba am cetit și cântarea de jale în care deplâns-ai
Moartea eroului mare Gvadányi²³, poetul de frunte.
Și să mă crezi că nici eu n'am putut opri Muza mea însăși
Numelui tău să nu-I dea o smerită'nchinare și Ție
Să nu se facă, la fel, cunoscută și ea, prin iubirea
Caldă ca care dorește să-ți cânte și ție talentul.
Cum îns'atunci, prin străini, eu n'aveam hârtie nici pană,
Numaidecât mi le dete el, TERTINA, scumpul prieten,
De amicitia lui învățată e-o glorie mare
Parte să am, pentru Tine e-o deosebită onoare.
Zilnic mă duc ca să-l văd în oraș, chiar acasă la
dânsul,
Și totdeauna-s primit și cu drag stă de vorbă cu mine.
Mai învățat totdeauna mă'ntorc, săturat de bogata
Învățătură ce-I curge acestui bărbat de pe buze,
Și mi-I de dânsa cu-atâta mai drag, că-mi desvăluie-un
suflet
Alb cum e laptele, cum e zăpada din munții Ripheici ²⁴.

Iar atunci când i-am descoperit că, de mulți ani, eu
însumi
Scriu mai pe larg o istorie-a nației noastre române
Și i-am cerut ajutorul pe care putea să mi-l deie
Neprețuita comoară de cărți ale lui, el atuncea
Gata și'n grab'arătatu-mi-a multe și multe volume
Rare și ne mai văzute de mine, bogat fiind dânsul
Și în monede și'n cărți și'n feluri de scrieri și chipuri,
Ce bibliotecii lui sunt o strălucitoare podoabă.
Mult m'am mirat că un om adunat-a noianul acesta
De pieritoare'nsemnări despre-a' patriei vremuri trecute.

²¹ Pray György, (1723-1801), călugăr iezuit, istoric, directorul Bibliotecii Universității la Buda, apoi la Pesta, canonic în Oradea (1790)

²² Vályi Nagy Ferenc (1765-1820), filolog, scriitor, profesor reformat

²³ Gvadányi József (1725-1801), general, scriitor

²⁴ Munții Riphei = Munții Carpați

Toate sunt ele de preț și de-ar fi tuturor cunoscute
Ele de mare folos ar fi pentru mulți. Și pe toate
Prea Învățatul stăpân le-a'nchinat bucuros folosinței
Mele, el însuși fiind pentru mine o bibliotecă
Vie, ba deseori el și la masă mă puse cu dânsul,
Dornic fiind să m'ajute cu sfatul cel bun totdeauna.
Eu dar, nevrednicu-I închinător, se cuvine-a-I aduce
Pentru tot binele lui, mulțumiri și, cu gândul cucernic,
Nu mai puțin a-l cinsti, căci pe noi cunoscuți deopotrivă
Dânsul făcutu-ne-a: Ție pe mine și mie pe Tine!
Dalba lumină a numelui său mai strălucitoare
Chiar decât nimbul aprins al lui Febus și împodobită
De bucuriile-adânci ale celor aleși, se cuvine
Și de-a mea liră să fie cântată!

[3]

Soartă ferice! Prin darul ceresc ne-ai păstrat pe Tertina,
Ca să ne fie podoabă și nouă și patriei sale.
Dacă prin votul din Lemberg²⁵ fu vrednică Zamosciana²⁶
TERTINA s' o' mpodobească prin studii frumoase, deasemeni
Vrednică este de gloria unui bărbat ca acesta
Dulce lui mamă, Oradea Mare, locașul de Muze,
Care, fiindcă și ție ți-I mamă, i-aduc închinare,
O, prea mărite poet, IANUS PANNONIOS²⁷, tu, gloria
patriei tale
Nu, nu pe toți învățații Panoniei răpitu-i-a timpul.
Vârsta de azi, depărtată de ei, pe mulți doar ne dete:
Între aceștia, va rătăci, cu Nagy²⁸, și Tertina
Pururi, pe creștetul nalt al Castaliei. Bine-ar fi dacă
Buna'nțelegere i-ar fi mânat pe mai mulți într'acolo.
Și-ar fi gonit și Invidia sălășluită în suflet,
Și dacă ura cea neagră, desprețul ș'atâta mândrie
Fierea la mulți nu le-ar fi tulburat-o ș'un suflet sălbatec.
Ce ți-I bun oare să fii învățat, dar la suflet asemenea

²⁵ Liov

²⁶ Universitatea din Liov, Catedra Zamosciana, după numele umanistului polonez Jan Zamoski (1542 - 1605).

²⁷ Janus Pannonius (1434- 1472), scriitor, poet umanist maghiar-croat, nepotul episcopului orădean Johannes Vitéz de Zredna, episcop de Pécs

²⁸ Percsényi Nagy László (Peretsényi Nagy László), (1771- 1827), poet, scriitor, „cameralis notarius”

Vulpilor tu să le fii și tigrilor celor sălbatici?

Aibă și suflet savanții, ș'atuncea pe ei cetățeanul
Și nobilimea puternică preț o să pună mai mare.
Dar mai întrebi ce urare mai fac? Iat'ascult'ale mele
Calde urări. Eu I le-am închinat chiar în fața lui însuși.
*"Tertina, tu, făcătorul de bine-al junimii Ungare,
Marele cârmuitor al gimnaziului cel din Oradea,
Cel ce-a gonit oarecând din astrele nalte pe Demoni
Să-ți ocrotească deapururea casa și însuți pe tine!
Fii tu al meu, eu al tău și cu Nagy, bunul nostru prietin,
Domnul păzească-te și n'deplinească-ți dorințele tale.
Și dimpreună cu muma-i, trăiasc'Alexandru! Asemeni
Tatălui său fie vrednic de-a merge spre culmile cinstei!
Iar tu, a numelui zi fericită, întoarce-te iarăși
Veselă, ani delungați, și pe Tertina'ntreg mi-l păstrează!
Nagy și cu Tertina deci să trăiască și să'mpodobească
Patria lor prin onoare și glorie, merite, cântec!"*.

Traducerea: **Teodor A. NAUM**

Gând românesc, Cluj, an 8, 1940, nr. 1-4, p. 54-59.

(Elegia lui Șincai se afla în „Coronis Partis secundae Orodias” la p. 189-221.)

Elegia Nobilis Transilvani, Georgii Sinkai de Eadem, AA.LL. Philos, et SS. Theol. Doctoris Romani, in Magno Transilvaniae Principatu Scholarum Vernacularum Valachico-Catholicarum Emeriti Directoris, data ad Auctorem Oodiadis, Magno-Varadino ipso Festo die S. Michaelis Archangeli A. 1803, ex. Episcopali Darabanthiano Tusculano În: Ladislai NAGY de Peretsen, Nobilis Hung. Magno-Varadinensis, Comitatus Aradinensis Iurati. Adsectoris, et Ducalis Mineralogicae Societatis Ienensis Sodalıs Orodias. Magno-Varadini, Typis et Sumptibus Antonii Gottlieb Maramarosiensis, 1804, p. 189-221

BJB II 31866

B.R.V. II., 911